

УДК 378: 372.874

ДИЗАЙН ЯК ПРОЕКТНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Тягур В.М.

У статті порушено проблему впровадження дизайн-освіти в початковій школі. Розкриваються передумови підготовки майбутніх вчителів початкових класів до дизайнерської, проектної діяльності на уроках трудового навчання.

Ключові слова: дизайн-освіта, система освіти, дизайнерська діяльність, проектна діяльність, трудове навчання.

Актуальність проблеми. Одним із необхідних елементів культури сучасної людини є освіченість в галузі дизайну, отримання якої повинно розпочинатись на стадії формування естетичних потреб та смаків, тобто з самого дитинства.

Про необхідність впровадження та розвитку дизайн-освіти в Україні мова йшла ще з 80-х років минулого сторіччя, а сучасний напрям країни на європейську інтеграцію вимагає пріоритетного

вирішення цієї проблеми.

Технологічно зумовлена професійна дизайн-освіта стає невід'ємною складовою українського національного дизайну і сприяє активізації не лише мистецької, але й академічної дизайн-освіти «...академічна дизайн-освіта є актуальною науковою проблемою. Є необхідність у розробці психолого-педагогічних умов, сприятливих для становлення академічної дизайн освіти поруч із технологічною і мистецькою» [1, с.63-67]. Варто зазначити, що в перелік програмового забезпечення профільного навчання у 10-12 класах загальноосвітньої школи включено курс «Основи дизайну», у якому запропоновано учням вибір профілів промислового, графічного, ландшафтного дизайну, дизайну костюма і дизайну середовища. У системі професійно-педагогічної освіти при Київ-

ському педагогічному університеті ім. Бориса Грінченка створено Інститут дошкільної та початкової освіти і дизайну. За «Переліком напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах» [2] введено напрям підготовки «Дизайн» за яким передбачається підготовка фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра з присвоєнням кваліфікації вчителя дизайну. Особистісно-зорієнтована парадигма української освіти, гуманізація змісту профільного і професійного навчання вимагають соціокультурного підходу до викладання навчальних предметів з освітніх галузей «Технологія» і «Мистецтво», синтезу технічної і художньої творчості у процесі академічної дизайн-освіти.

Аналізуючи навчальні програми з різних предметів можна побачити досить великі можливості для формування початкових знань учнів з основ дизайну. Не виключення становить і трудове навчання, яке у широкому спектрі охоплює різні види діяльності, в тому числі і проектну, а тому в початкових класах його можна вважати пропедевтикою дизайнерської діяльності. І хоч провідними теоретиками, педагогами-дизайнерами, неодноразово, наголошувалось про необхідність включення дизайну в освітні програми на всіх рівнях, починаючи з дошкільного, шкільного до вищої освіти, робота в цьому напрямі ведеться недостатня, і в більшості зосередилась у позашкільних навчальних закладах освіти у вигляді гуртків.

Важливу роль для впровадження початкової дизайн-освіти у школах може відіграти дизайн-підготовка майбутніх вчителів початкових класів з трудового навчання.

Мета статті: проаналізувати можливості підготовки майбутніх вчителів початкових класів до впровадження елементів дизайн-освіти на уроках трудового навчання.

Виклад матеріалу. Впровадження дизайну в систему освіти започаткувала найвідоміша німецька школа Баухауз, у якій було запроваджено особливу, розроблену В.Гропіусом єдину систему освіти, де «чисте та ужиткове мистецтво розвивалися у гармонійному взаємозв'язку» [3]. У Баухаузі намагалися поєднати мистецтво з промисловістю, створити цілісне художнє середовище в результаті виховання універсально-розвинутої людини, що виступає незалежним індивідом у промисловості. Майже водночас, у цьому напрямі працювала російська дизайнерська школа ВХУТЕМАС. Аналіз діяльності цих шкіл вказує на перспективність поєднання ремісничої і промислової систем навчання, та чи не вперше були задекларовані головні принципи педагогічної системи – розвиток творчої індивідуальності та практичної роботи майстерні. Пізніше Ульмська школа в Німеччині стала наступницею Баухауза. На передній план освіти вийшло знайомлення дизайну і через наближення до науковості розвинувся системний дизайн, який полягав у плануванні цілісних систем та процесів, що дало потужні імпульси до розбудови дизайнерської освіти в багатьох країнах. Поступово викладанню дизайну, взявши за основу досвід Баухауза, стали надавати все більшу увагу у Великій Британії, США, Франції, країнах Північної Європи, а після 70-х років дизайнерська освіта зазнала бурхливого розвитку в країнах Південно-східної Азії, Австралії та Новій Зеландії.

Аналіз зарубіжного досвіду педагогічних систем різних країн вказує на особливу зацікавленість дизайну у всіх сферах життя, а в таких країнах, як Великобританія, Японія, цю проблему піднято до рангу державної політики. [4]. Проте в Україні розвиток дизайн-освіти не розглядається як необхідна складова загальної багатоступеневої освіти, що викликає необхідність перегляду концепції освіти загалом та вимагає створення державної програми розвитку дизайну як дисципліни.

Дизайн – художньо-технічна діяльність із розробки промислових виробів з високими споживчими властивостями і естетичними якостями, з формування гармонійного предметного середовища житлової, виробничої та соціально-культурної сфер [5].

Навчаючи студентів виготовленню виробів ми неодноразово наголошуємо ім на поняттях симетрії і пропорційності – без яких майже неможливо здійснити проектування. Симетрія є одним із способів досягнення рівноваги в композиції, а пропорція є одним із основних і найбільш універсальних засобів композиції. В усі часи й епохи однією із безсумнівних умов, однією із основних ознак у визначенні краси було і є поняття пропорційності.

Створення різноманітних систем порціонування або розмірної гармонізації. В основі всіх цих систем, тих чи інших співвідношень лежать відповідні математичні або геометричні закономірності, відношення простих або раціональних чисел [6].

Засвоєння та усвідомлення цих понять на уроках трудового навчання дасть змогу майбутнім вчителям початкових класів навчати учнів використовувати їх в своїх роботах дотримуючись закономірності розташування елементів один відносно одного, як на площині та і в об'ємі, проводити перетворення геометричних фігур, об'єднання їх у композиції, що дозволить досягнути враження спокою, величі, особливої урочистості та значущості події і не тільки на уроках праці, образотворчого мистецтва, математики, а у майбутньому у геометрії, кресленні, фізиці та ін.

На уроках трудового навчання важливо відвести час на вивчення з студентами «золотого перерізу» – це таке ділення цілого на дві нерівні частини, при якому більша частина так відноситься до цілого, як менша до більшої, який має найбільше застосування в дизайні, розкривши його математичний і естетичний зміст, показавши його практичне використання у поділі і побудові фігур, розв'язуванні прикладних задач, використання у скульптурі, архітектурі, живописі та дати поняття про його застосування в таких, здавалося б, далеких від математики галузях людського знання, як музика, теорія віршування, мова, картографія тощо.

Одним із напрямків розвитку дизайнерських здібностей студентів на уроках трудового навчання, це надання їм теоретичних знань та практичних навичок обробки, трансформації і використання різних видів підручного матеріалу, що зазвичай підлягає утилізації, для виготовлення корисних саморобок, створення екологічних проектів перетворення штучного оточення людини з максимальним використанням цих матеріалів.

Використовуючи отримані знання і вміння під час навчання молодших школярів на уроках праці дасть можливість виховувати в учнів здатності утилітарного пізнання світу з можливістю його подальшого перетворення, а самі діти, переробляючи і використовуючи викидні матеріали у великій мірі будуть залучатися до екологічного виховання, а сам процес проектування і творення з цих матеріалів сприятиме розвитку майстерності, фантазії та художнього смаку.

Виходячи з вище сказаного, закінчивши навчальний заклад, студенти, а в майбутньому вчителі, у доступній для сприйняття формі повинні вміти ознайомити учнів початкових класів з основними напрямками діяльності дизайнерів, дизайнерською термінологією та поняттями, розвивати практичні навички художнього конструювання та проектування, сприяти розвитку творчих здібностей, нестандартного мислення, формувати естетичну та загальну культуру школярів.

Трудове навчання, створюючи передумови до занять дизайном, має естетичний вплив на людину, гармонізує її спосіб мислення, почуття, бачення світу, а значить студенти спеціальності «Початкова освіта», вивчаючи трудове навчання, крім знань з праці, отримують естетичний розвиток, що в комплексі допомагає готувати майбутнього вчителя до впровадження дизайн-освіти в початкових класах.

Основне завдання майбутніх вчителів початкових класів у впровадженні дизайну на уроках трудового навчання не підготовка професійних дизайнерів, а формування у учнів початкових класів основних понять про дизайн-діяльність, розвиток вміння сприймати та оцінювати якості предметного оточення, а також свідомо, грамотно формувати штучне середовище.

З метою кращого впровадження навчання дизайну, проектної діяльності, якісного та ґрунтового навчання студента, засвоєння спеціалізованого матеріалу, що базуються переважно на педагогічних засадах школи Баухауз, доцільно ввести у програмовий матеріал педагогічних вузів з трудового навчання дисципліни на початковому, ознайомчому рівні: «Історія дизайну», «Теоретичні основи дизайну», «Комплексне проектування», «Мистецтвознавство», «виробнича практика» та ряд ін.

Наведені приклади і пропозиції не вичерпують усіх можливостей дизайн-підготовки майбутніх вчителів початкових класів на уроках трудового навчання але при подальшому впровадженню і вдосконаленню системи дизайн-освіти на Україні вона буде роз-

ширюватись у першу чергу завдяючи творчості та ентузіазму викладачів і студентів. Виходячи з цього викладачам необхідно ретельно продумати змістове навантаження, як аудиторних уроків трудового навчання, такі самостійної роботи студентів, подбавши про належне методичне забезпечення предмету.

Висновки: підготовка майбутніх вчителів початкових класів до дизайн-діяльності на уроках трудового навчання дасть змогу їм більш досконало оволодіти основами графічної грамоти, правилами кольоротворення, законами формоутворення та прийомами композиції, розширювати і поглиблювати свої пізнавальні інтереси, синтезувати потрібні знання, буде сприяти творчому пошуку,

підвищенню загального професійного рівня та навчанню дітей спостерігати, бачити, фантазувати, відчувати, творити.

Перспективи: оволодіння вчителями початкових класів основами дизайн-освіти та впровадження їх на уроках трудового навчання, образотворчого мистецтва, математики дасть можливість створювати естетичний та емоційний комфорт для учнів, формувати у них необхідні знання і практичні навички проектної діяльності, які важливу роль відіграють, як і в повсякденному суспільному житті, майбутній трудовій, дизайнерській діяльності, так і у підготовці до вибору майбутньої професії та пізнанні, в більш доступній формі, навколишнього світу.

Література

1. Тименко В.П. Становлення академічної дизайн-освіти / Володимир Петрович Петренко // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Науковий журнал. – Вип.31 – Житомир, 2007 – С.63-67
2. Перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодший спеціаліст, бакалавр, магістр. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2006 року № 1719
3. Даниленко В.Я. Основы дизайна: Учебное пособие / Виктор Яковлевич Даниленко. – Харьков: ХДАДМ, 2003. – 18 с.
4. Чигарьков В. Проектная культура и дети. Из опыта образования Великобритании / Зробімо відкриття! / В.Чигарьков, А.Дижур (доповідь на XIV Міжнародній конференції «Крим – 2007», секція: «Інноваційні технології в науці, культурі та освіті»).
5. Російсько-український словник-довідник з інженерної графіки, дизайну та архітектури: Навчальний посібник / Є.А.Антонович, Я.В.Василишин, В.А.Шпільчак. – Львів: Світ, 2001. – 240 с.
6. Шумега С.С. Дизайн. Історія зародження та розвитку дизайну. Історія дизайну меблів та інтер'єра: Навчальний посібник / Станіслав Степанович Шумега. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 300 с.

Тягур В.М.

Дизайн как проектная составляющая подготовки будущих учителей начальных классов с трудового обучения

В статье поднимается вопрос о необходимости введения дизайн-образования на всех уровнях, начиная с начального звена образования. Рассматривается введение дизайна в систему образования зарубежных стран, предлагается проведение подготовки будущих учителей начальных классов к дизайнерской, проектной деятельности на уроках трудового обучения в педагогических высших учебных заведениях с целью дальнейшего использования в своей учительской деятельности и содействию развития дизайн-образования.

Ключевые слова: дизайн-образование, система образования, дизайнерская деятельность, проектная деятельность, трудовое обучение.

Tyagur V.M.

Design as a project component of primary teacher training on labour education

The author of the article has considered the issues of introduction of design education at all levels, starting with the primary school. The introduction of design education in the education system in foreign countries has been tackled. Primary teacher training in design and project activities have been proposed to be performed at the lessons of labor education in teacher training colleges for further using it in teacher practice and design education promoting.

Keywords: design education, the education system, the design activity, design activity, employment training.